

Ethics at the
Beginning of Life

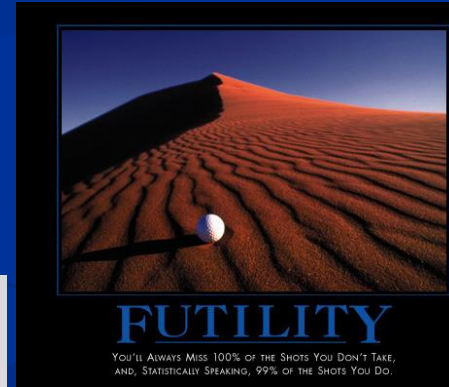
BİYOETİKTE SORUN KÜMELERİ

Prof. Dr. Nüket Örnek Büken
buken@hacettepe.edu.tr

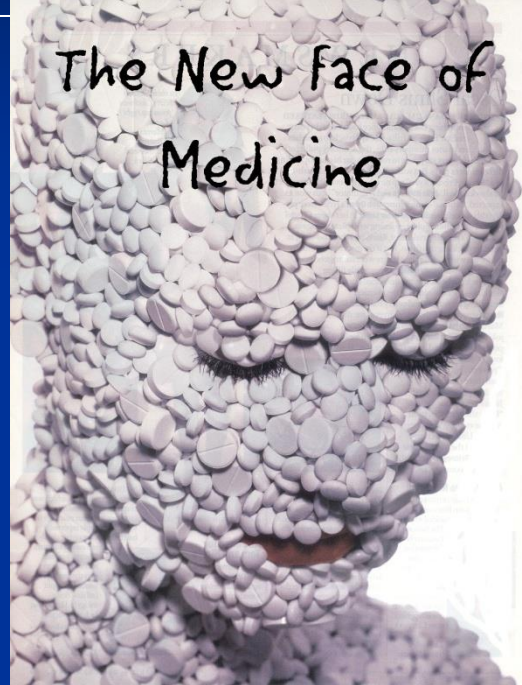

Nüket Örnek Büken

Küreselleşen Dünyada 21. YY' da Neler Oluyor?

- Kapitalizm?
- Erk ?
- İktidar ?
- Eşitsizlikler?
- İnsan Onuru ?
- İnsan Gönenci ?
- Haklar ?
- Bildirgeler?
- Yaptırımlar?

Biyoetik, felsefenin somut dünyayla kesişen noktasıdır...

- Biyoetik uygulamalı etiğin bir koludur, bir yandan direk ya da dolaylı olarak tüm canlı yaşamı ilgilendiren biyolojiyi kapsamakta, öte yandan da aynı anda burada ve bundan meydana gelen ahlaki, toplumsal ve politik konuları kapsamaktadır.
- Burada sorun sadece insan yaşamı olmadığından biyoetik, tıp etiğini de kapsayacak şekilde ele alınır. Gen teknolojisi, ilaç ve tıbbi araç gereç endüstrisi, insan ve hayvan deneyleri, yaşamın başı ve sonunu ilgilendiren konular ve bunlarla birlikte diğer canlılarla ilgili bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sonuçları, sınırları ve kullanım ilkeleri biyoetik'in belli başlı konu başlıklarıdır.
- Dolayısıyla biyoetik alanındaki konular tek başına bilim insanlarının, akademisyenlerin, hekimlerin, siyasetçilerin, teknikerlerin, felsefecilerin ya da başka herhangi bir kesimin tekelinde olamayacak, interdisipliner çalışmayı gerektiren konulardır.

Olanaklı olan- İzin verilen!

“İnsanoğlu örgütlenme ve teknoloji sanatı ile doğaya boyun eğdirme konusunda her yeni adım atışında, önce kendi etik felsefesini derinleştirmek için kendi içinde iki önemli adım atmış olmalıdır”.

BİYOETİK KAPSAMI

- Biyoloji
- Felsefe
- Tıp
- Hukuk
- Bilişim
- Teoloji
- İşletme
- Siyaset bilimi
- Sosyoloji
-

Biyomedikal Etiğin Dört Temel İlkesi

- Yarar sağlama ilkesi
- Zarar vermeme ilkesi
“primum non nocere”
 (“önce zarar verme”)
- Özerkliğe saygı ilkesi
(Aydınlatılmış Onam uygulaması)
- Adalet ilkesi

‘Hukuk etik temellendirmeden yoksun kalmaz’

- Etik kararlar
- Etik İkilemler
- Paylaşılan sorumluluk
- Amaç-aracı ilişkisi
- Etik İlkeler/Etik Teoriler
- Etik temellendirme
- Etik-Hukuk ilişkisi-

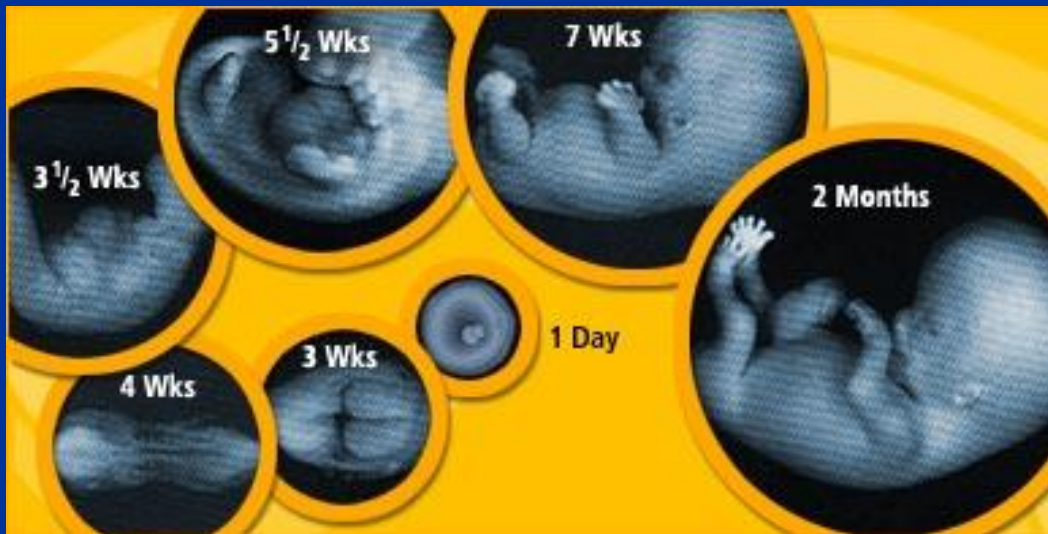
etik ikilem -*ethical dilemma*-

- Belirli bir durumda her birinin farklı bir değeri koruduğu bilinen eylemlerin tümünü birden gerçekleştirmenin olanak dışı olması nedeniyle ortaya çıkan açmazlardır.
- Sağlık çalışanları klinik uygulamaları sırasında en sık **yaşamın başı ve sonu, hastanın özerkliği ve kişilerarası ilişkiler** konusunda etik ikilemler yaşadıklarını söylemektedirler.
- Biyomedikal alanda çalışanlar uygulama ve araştırmada ileri teknolojiyi kullanırken sınırları belirlemede sorunlar yaşamaktadırlar

Yaşamın başlangıcı ile ilgili etik sorunlar

- Abortus- Gebeliğin sonlandırılması
- Prenatal tanı
- Çocuklarda beyhude tıbbi uğraş? (Futilite)
- Yeni üreme teknikleri (Yardımcı üreme teknolojileri)
- Embriyo nakilleri ve Embryodan kök hücre eldesi

Abortus bir kadın hakkı mıdır?

Abortus bir kadın hakkı mıdır?

Gebeliğin sonlandırılmasına ilişkin değer sorunları

- Gebeliğin sonlandırılması bir doğum kontrol yöntemi olarak kabul edilebilir mi?
- Gebeliğin sonlandırılmasının yasal düzenlemelerde bir hak olarak tanımlanması, etik açısından da doğru olduğu anlamına gelir mi?
- Gebeliğin sonlandırılmasının yasaklanmasının ya da gebeliğin sonlandırılmasına izin verilmesinin olası sonuçları nelerdir?
- Gebeliğin sonlandırılması ahlâki bir eylem midir?
- Fetüs ne zaman insan olarak deęerlendirilmelidir?
- Erken ya da geç sonlandırılmalar arasında bir farkın varlığından söz edilebilir mi?
- Gebeliğin sonlandırılması kararı bir kadın hakkı olarak görülebilir mi?
- Gebeliğin sonlandırılmasına baba tek başına karar verebilir mi?
- Gebeliğin sonlandırılmasıyla ilgili olarak hekimin rolü nasıl değerlendirilebilir?

Cinsiyet bir hastalık mıdır?

- Gebeliğin sonlandırılması için öne sürülen bazı gerekçeler hekimi güç durumda bırakabilir. Örneğin sadece doğacak çocuğun cinsiyeti nedeni ile yapılması istenen sonlandırma işlemi etik açıdan kabul edilemez. Bu ve bunun gibi istemler **soyu arındırma** (*eugenics*) düşüncesini ve uygulamasını akla getirir.

Yardımcı Üreme Teknikleri

Çocuk sahibi olmak isteyen genç bir çift düşünelim. Bu çiftin doğacak çocuk için bugünkü tıbbın olanakları içinde ve yakın gelecekte yapabilecekleri neler olabilir ?

- Çift önce kendi genetik materyallerini kullanıp kullanmama konusunda karar verecek, belki de eski alışılmış yöntemle doğal yoldan bebek sahibi olmak istediklerini söyleyeceklerdir.
- Eğer bu klasik ve demode yolu seçmemişlerse çok sayıda başka seçenek onları beklemektedir...

Çocuk sahibi olmak isteyen genç çift

Gebe kalmak ya da kalmamak (!)

- İn vitro döllenmiş ve genetik olarak görüntülenmiş bir seri embriyoya sahip olabilirler.
- Kendilerine ait embriyoların dondurularak saklanmasını talep edebilir, mesleki veya kişisel olarak uygun olan bir dönemde embriyoyu bankadan alıp çocuk sahibi olabilirler.
- Genetik defektlerden kaçınabilir , çocuklarının cinsiyetini ve hatta arzu ettikleri bazı genetik özelliklerini seçebilirler.
- Potansiyeli arttırmak amacıyla embriyonun modifikasyonu için genetik mühendislikten yararlanabilirler.
- Bu genç çift eğer arzu ederlerse yumurta , sperm veya her ikisini birden çocuklarında görmek istedikleri genetik özellikleri içeren bir başkasından sağlayabileceklerdir.
- Genetik materyal bir kere elde edildikten sonra ise geriye tek bir soru kalacaktır. **Gebe kalmak ya da kalmamak (!)** Çift eğer isterlerse, çocuklarını taşıyacak bir vekil anne de kiralayabileceklerdir.

Bu belirleyenlerin ışığında şu soruların cevaplandırılması gerekebilir:

- Ebeveyn sonuçtan dolayı hayal kırıklığı hissederse, olası yasal davalar neler olabilir?
- Çocuk, yasal ve biyolojik babası hakkında ne hissedecektir?
- Sperm bankasının sorumlulukları nelerdir?
- Donörün gerçek çocuklarının, suni çocukları ile evlenmeyeceğinden nasıl emin olabiliriz?
- Taşıyıcı annenin yasal hakları, duyguları ve talepleri ne olacaktır?
- Taşıyıcı anne eğer dokuz ay taşıdığı bebeğin kendisine verilmesini isterse ne olur?
- Taşıyıcı anne eğer isterse çocuğu düşürebilir mi?
- Böyle bir düşük halinde babanın ve karısının yasal hakları nelerdir?
- Donörün durumu ne olacaktır? Yasal haklar iddia edebilir mi?
- Yalnız yaşayan bir kadın ya da evli olmayan bir çift bunu talep ederse ne olacaktır?
- Talep, gay ya da lezbiyen bir çiftten gelirse ne olacaktır?
- Anne ve babalık için bir yaş sınırlaması olmalı mı? Olmalıysa bu nasıl belirlenmeli? Ölçütler neler olmalı?

Yaşamın sonunda alınan etik kararlar

- **Beyin Ölümü**
- **Koma**
- **Bitkisel Yaşam**
- **Boşunalık (Futility)**
- **Boşuna Tedavi**
- **Tedaviden Kaçınma**
- **Tedaviyi Sonlandırma**
- **Ölüme Terk Etme**

Yaşamın başlangıcı ve sonu

-Tartışılan Kavramlar-

- Yetkilendirme Bildirimi- Temsilci Onamı (*Advance Directives*)
- Yaşayan Vasiyet- (*Living wills*)
- Varsayılan Onam (*Presumed consent*)
- Boşuna Tedavi - *Futile treatment* (Beyhude Tıbbi Uğraş)
- Tedaviden Kaçınma, Tedaviyi Başlatmama (*Withholding treatment*)
- Canlandırma Komutları (*Resuscitation orders (DNR ORDER)*)
- Zorla besleme ve zorla tedavi

Other Christians say...
 O.K because ❤️
 Not o.k for discarded embryos
 God gave us science
 So... O.K

is it
 a loving thing?

so
 NOT IN BIBLE, NOT INVENTED
Fertility
 Treatment

Test tube babies

Life is given by God
 this is Sanctity of Life

SANCT

Euthanasia

R.C.s against because...

- Unnatural
- Embryos are discarded
- 3rd person involved

ROMAN CATHOLICS

(no not me)

as soon as sperm hits the egg life begins

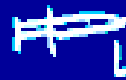
Religion and Medical Ethics

• PASSIVE

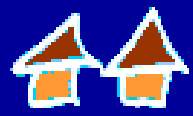

TURN THE PAGE

• ACTIVE

"LOVE YOUR NEIGHBOUR"

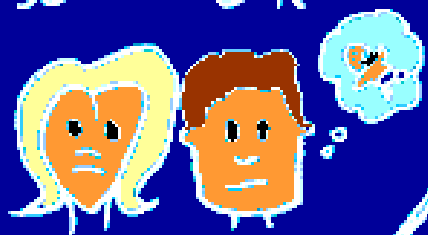
Other Christians say...

O.K because ♥

Not o.k for discarded embryos

God gave us science

So... O.K

is it
a loving thing?

so
↑
NOT IN BIBLE, NOT INVENTED
Fertility
Treatment

Test tube babies

Life is given by God
this is Sanctity of Life

SANCT

Euthanasia

R.C.s
against

because...

- Unnatural
- Embryos are discarded
- 3rd person involved

ROMAN CATHOLICS

(no not me)

as soon as sperm hits the egg life begins

Religion and Medical Ethics

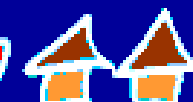
• PASSIVE

TURN THE PAGE

• ACTIVE

"LOVE ♥

your

NEIGHBOUR

'20

Müket Örnek Büken

Yaşamın son dönemindeki hasta karşısında sağlık çalışanları

- Kanser, terminal dönem hastalıkları, yoğun bakım ünitelerindeki ölümcül hastalıklar, bazı geriatrik hastalıklar gibi yaşamın son dönemindeki hasta karşısında hekimler etik ikilemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar.
- Bu ikilemlerle baş etme, klinik ve etik karar verme süreçlerini işletme konusunda ilgili tarafların (hekim, hasta, hastanın ailesi) verecekleri kararlar, ait oldukları toplumun ahlaksal, dini, sosyal, kültürel ve hukuki yapısından etkilendiği gibi, ülkelerin sağlık politikaları ve gelenekselleşmiş hekim tutumları da belirleyici olabilmektedir.
- Bunun yanı sıra ilgili tüm tarafların yaşamın sonunda alınan kararlara katılım sürecindeki rolleri önemlidir.

Klinik etik değerlendirme

Tıbbi Belirleyiciler

- Mevcut tıbbi durum,
- Acil bir durum mu, kronik ve geri dönüşümsüz bir durum mu?
- Önerilen tedavi, amacı, riskleri, alternatifleri, başarı şansı
- Hastanın hekiminin ve konsültan hekimlerin görüşleri

Hastanın Tercihleri

- Hastanın kişiliği, değerleri
- Hastanın istediği seçenekler,
- Özel öneriler, talimatlar
- Verilen bilgi ve bu bilgiyi anlama kapasitesi
- Karar verme kapasitesi
- Yetersiz ise vasisi kim?

Yaşam Kalitesi

- Hasta nasıl tanımlıyor?
- Tıbbi ekibin görüşleri
- Hastanın yakınları bu konuda neler düşünüyor?
- Tedavi başarılı olsa bile olası fiziksel, sosyal ve mental yetersizlikler riski var mı?
- Hastanın palyatif tedavisi için planlar

Vakayı Çevreleyen Dış unsurlar

- Aile? Durumu anlıyorlar mı?
- Dini inanışlara dayanan yasaklamalar
- Bakımın maliyeti kararda baskı yaratıyor mu?
- Mahkeme kararları
- Toplumun konuya yaklaşımı
- Yasalar, kurum politikaları

Biyoetik Kurulların En Önemli Hedefleri

- Biyoloji, tıp ve yaşam bilimlerinde ortaya çıkan biyoetik meseleleriyle ilgili farklı görüş açıları üretmek ve bu konularda uzmanlık hizmeti vermek
- Halkın yararını arttırmak
- Hasta merkezli tıp hizmeti geliştirmek
- Fiziki, biyolojik, davranış bilimleri veya epidemolojik araştırma ve deneylere katılan hastaları ve sağlıklı gönüllüleri korumak
- Sağlığı ve sağlık hizmeti vermeyi geliştirmeye yönelik yeni bilgilerin kazanımını ve kullanımını kolaylaştırmak

UNESCO Assisting Bioethics Committees (ABC): Publications

Guide No. 1: Establishing Bioethics Committees /Biyotetik Kurulların Oluşturulması

A guide to establishing bioethics committees. For ministers, policy advisers, members of professional and scientific research associations and members of bioethics committees. Available in English, French, Spanish, Arabic, Chinese, Russian and Turkish.

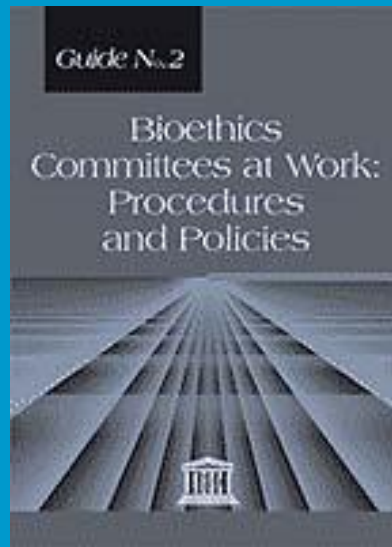

UNESCO Assisting Bioethics Committees (ABC): Publications

Guide No. 2: Bioethics Committees at Work: Procedures and Policies/Biyoetik Kurullar İşbaşında: Çalışma Biçimleri ve Politikalar

A guide for chairpersons and members of Bioethics Committees in the consideration and evaluation of some key procedures and policies.

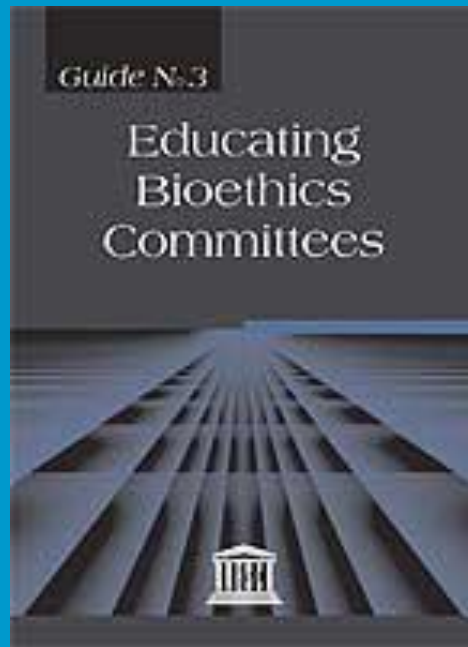
Available in English, French, Spanish, Chinese, Russian and Turkish.

UNESCO Assisting Bioethics Committees (ABC): Publications

Guide No. 3: Educating bioethics committees

This Guide, like Guides 1 and 2, is specifically intended to foster bioethics education by providing support. Available in English, French, Spanish, Arabic and Chinese.

-Etik Kurul bir Danışma Kuruludur- Denetleme görevi ?

Etik Kurulların çalışmasında temel ilke, yaptırıma yol açan bir bildirimde bulunmadan önce söz konusu sorunun, karşılıklı görüşme, iyi bir iletişim yolu kurma, araştırmacıları aydınlatma, eğitme ve onlara rehberlik sağlama yoluyla çözüme kavuşturulmasıdır.